

*Marianne Vonck
Odisee, Sint-Niklaas
Contact: Marianne.vonck@odisee.be*

Schrijfprikkels: praktijkvoorbeelden die werken

1. Inleiding

Een effectieve schrijfdidactiek dient vele doelen. Schrijven zet aan tot nadenken over taal in taal. In deze voorstelling willen we het proces van schrijfvaardigheid belichten op basis van enkele inzichten uit de vakliteratuur, en op basis van concrete lesideeën, waarin het beschouwen van de taal centraal staat. De inspiratie uit de vakdidactiek vormt het eerste luik van de voorstelling en brengt schrijven in nauw verband met kunst en cultuur. In een tweede deel gaan we zelf aan de slag met twee concrete oefeningen, waarin het observeren van taal het uitgangspunt vormt.

2. Vakdidactische inzichten gekoppeld aan lesideeën

Een eerste inzicht vinden we in een onderzoek uit 2017, waarin Anneke Smits en Elly Scheeren stellen dat veel en met plezier schrijven de zwakke speller sterker maakt. De vraag rijst dan onmiddellijk hoe we dit aanpakken? Veel schrijven, neemt dat niet te veel van onze lestijd? Met plezier schrijven? Hoe doe je dat in een schoolse context waar leerlingen het schrijven vaak ervaren als een hele klus, met de warme adem van de leraar in de nek? Het is voornamelijk dit artikel dat ons, binnen de lerarenopleiding, deed nadenken over schrijfp opdrachten die handig en snel inzetbaar zijn, en die als prettig worden ervaren door de leerlingen.

Een tweede uitgangspunt is de stelling dat “schrijven doet nadenken” (Galbraith & Baaijen 2018). In het onderzoek van Galbraith & Baaijen wordt duidelijk dat schrijven zorgt voor connecties met onszelf en met de samenleving. Het complexe proces van ideeën vinden en gebruikmaken van bestaande bronnen en kennis zet een heel proces op gang dat bijdraagt aan een zeer ruime talige vaardigheid. Waar vinden we inspiratie om deze processen handig in onze lessen te brengen? Hoe maken we lessen die inspelen op deze inzichten? We focussen hierbij op kunst, op visuele prikkels die reeds een verhaal dragen of die aanzetten tot fantasie en nieuwe verbanden. Het brede culturele inzicht dat hand in hand gaat met deze schrijflessen kan een mooi pluspunt zijn voor de leerling.

Een derde uitgangspunt vinden we in de stelling dat schrijven gerelateerd is aan leesvaardigheid (Graham 2020). We gebruiken literatuur als lokmiddel en zetten leesvaardigheid centraal via het stimuleren van schrijfvaardigheid. Ook hier geloven we in de inzet op prikkels, op nieuwsgierig maken. Dat doen we door de literatuur in eerste instantie aan te bieden als beeld. Vervolgens zetten we de leerlingen aan het schrijven om ten slotte de les te eindigen met een leestip. Het echte lezen gebeurt dus – misschien – buiten de lessen, maar de schrijfles is de aanzet. Bij dit uitgangspunt verwijzen we ook naar de inzichten van Maryanne Wolf (2018) die diep lezen in het digitale tijdperk uitgebreid bestudeerde. Haar conclusies sluiten aan bij het doel van deze voorstelling: leerlingen schrijfvaardig maken via literatuur.

Ten slotte gebruiken we de inzichten uit het handboek *Vaardig met vakinhoud* (Dera e.a. 2023) om te komen tot een visie op schrijven. In dit handboek worden tal van concrete tips gekoppeld aan didactische inzichten. Wij focussen op enkele voorbeelden. De uitgewerkte lesideeën die dit boek biedt, zullen vast inspirerend werken voor de lessen rond schrijven. In deze voorstelling werken we specifiek rond het idee van de genredidactiek. Geïnspireerd door het hoofdstuk rond deze theorie, stellen we een les voor waarin we schrijven, kennis en lezen bij elkaar brengen en onderling versterken.

3. Concrete oefeningen op basis van taalobservatie

In een eerste oefening zetten we de stijlkenmerken centraal. Raymond Queneau (2014) heeft ons getoond dat 99 stijlen haalbaar zijn. Wij volgen zijn voorbeeld met een meer bescheiden doel. In deze les komen schrijflust en taalverwondering samen. Met een eenvoudige prikkel beginnen we het schrijfproces. Vervolgens zetten we helemaal in op taal beschouwen. De schrijffresultaten kunnen dienen als vertrekpunten voor verschillende taalkundige onderwerpen, zoals het gebruik van actief en passief, het gebruik van neologismen, enz.

Ten slotte brengen we de complexe vaardigheid van vertalen naar een speels niveau om te komen tot teksten. Via vreemde talen, bekend, totaal onbekend of reeds lang vergeten, maken we eigen verhalen. Het sluitstuk van elke oefening is het terugkeren naar het origineel. De lezer zal de schrijver ontmoeten en omgekeerd. Ook in dit luikje, met veel oog voor taal, zal de nieuwsgierige lezer misschien ontwaken, maar de schrijver is alvast aan het werk gezet.

Deze voorstelling past in een poging om schrijven in te zetten in een breed leerproces. Schrijven kan prikkelend zijn voor kennis, voor leesvaardigheid en voor verwondering in taal. Eens de leerling gedachten op papier heeft geformuleerd, kunnen we beginnen met verfijnen en bijsturen. Wie heeft nood aan extra lessen rond spelling? Wie moet meer inzetten op woordenschat en wie heeft het structureren nog niet onder de knie? Dat zijn vragen die binnen een schrijfproces gesteld worden en die alleen maar door

de leerlingen kunnen aangebracht worden. We hebben dus nood aan schrijfproducten om schrijfprocessen op maat aan te bieden. Op deze eerste stap, het schrijfproduct, willen we in deze voorstelling inzetten. We benaderen de vaardigheid vanuit een bredere culturele interesse en zetten in op nieuwsgierigheid en verwondering. Kunst, literatuur en taal vormen onze uitvalsbasis. Schrijven wordt communicatie, met inzet van observatie.

Referenties

- Dera J, J. Gubbels, J. van der Loo & J. van Rijt (2023). *Vaardig met vakinhoud*. Amsterdam: Uitgeverij Coutinho.
- Galbraith, D. & V. Baaijen (2018). "The work of writing: Raiding the inarticulate". In: *Educational Psychologist*, 53 (4), p. 238-257.
- Graham, S. (2020). "The sciences of reading and writing must become more fully integrated". In: *Reading Research Quarterly*, 55 (1), p. 35-44.
- Queneau, R. (2014). *Stijloefeningen*. Amsterdam: De Bezige Bij.
- Smits, A. & A. Scheeren (2017). *Leren spellen met Spellet*. Utrecht: WOSO.
- Wolf, M. (2018). *Reader, come home*. New York: HarperCollins Publishers.
-